

УДК 37.032:371.7

Наталія Зимівець

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я ПІДЛІТКІВ

Соціально-педагогічна діяльність зі збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я підлітків. В статті розкриті основи соціально-педагогічної діяльності зі сприяння покращенню репродуктивного та сексуального здоров'я підлітків.

Ключові слова: репродуктивне здоров'я, сексуальне здоров'я, сприяння покращенню репродуктивного та сексуального здоров'я.

Социально-педагогическая деятельность по сохранению и укреплению репродуктивного здоровья подростков. В статье раскрыты основы социально-педагогической деятельности содействия улучшению репродуктивного и сексуального здоровья подростков.

Ключевые слова: репродуктивное здоровье, сексуальное здоровье, содействие улучшению репродуктивного и сексуального здоровья подростков.

Social-pedagogical deyalnostto maintain and strengthenreproductive health. The article disclosed the basisof social andeducational activitiespromoting the advancementof reproductiveand sexual health

Key words: reproductive health, sexual health, promote the improvement of reproductive and sexual.

Постановка проблеми. Проблеми здоров'я, у тому числі і репродуктивного, для України, як і для всієї світової спільноти, у сучасних умовах набувають особливої соціальної значущості. За підрахунками міжнародних експертів, приблизно 20 % глобального поганого стану здоров'я жінок і приблизно 14 % поганого стану здоров'я чоловіків складають аспекти репродуктивного й сексуального здоров'я (материнська та перинатальна смертність і захворюваність, онкологічні захворювання, інфекції, які передаються статевим шляхом, ВІЛ/СНІД) [9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки репродуктивне і сексуальне здо-

ров'я мають фундаментальне значення для розвитку потенціалу здоров'я окремих осіб, сімей, а також для соціально-економічного розвитку громад і націй, міжнародне співтовариство приділяє особливу увагу сприянню покращення здоров'я. Однак, аналіз літературних джерел, результатів наукових досліджень та практики соціально-педагогічної діяльності в Україні показує суперечність щодо: декларування важливості міжнародних документів зі сприяння покращенню здоров'я і недостатністю використання теоретико-методологічних засад цих документів в соціально-педагогічній діяльності зі збереження та зміцнення репродуктивного і сексуального здоров'я підлітків.

Метою написання статті ми ставимо розкрити основи соціально - педагогічної роботи зі збереження та зміцнення репродуктивного і сексуального здоров'я підлітків.

Виклад основного матеріалу. Репродуктивне здоров'я основна складова здоров'я людини й суспільства, що характеризує їх здатність створити й реалізувати необхідні умови для народження здорової дитини та виховання здорового покоління, здатного забезпечити розвиток і процвітання суспільства. Репродуктивне здоров'я людини починається до й продовжується після років відтворення і тісно пов'язано із соціально-культурними факторами, гендерними ролями, а також із дотриманням та охороною прав людини, особливо й не тільки із сексуальністю та особистими відносинами[9, с. 26].

Про особливу увагу міжнародного співтовариства до репродуктивного здоров'я свідчить і той факт, що з восьми Цілей тисячоліття у сфері розвитку, три – безпосередньо пов'язані з репродуктивним і сексуальним здоров'ям, чотири інші – мають зв'язок із здоров'ям, уключаючи репродуктивне [3].

Сприяння покращенню репродуктивного здоров'я визначається як системний процес поєднання дій, методів, способів і послуг, які сприяють репродуктивному благополуччю за рахунок попередження й усунення причин, які впливають на репродуктивне здоров'я. Даний

процес також включає охорону сексуального здоров'я, метою якої є покращення життя й особистих відносин, а не просто надання просвітницьких, консультативних і медичних послуг, пов'язаних із репродуктивною функцією і захворюваннями, які передаються статевим шляхом.

Як свідчать міжнародні дослідження, гострота проблем репродуктивного здоров'я, останнім часом, передусім, пов'язана із серйозними змінами в репродуктивній поведінці молоді й підлітків, оскільки значне місце в становленні та функціонуванні репродуктивної системи організму людини й подальшого репродуктивного благополуччя займає період статевого розвитку, або пубертатний період, який припадає на підлітковий вік. Не випадково для більш ефективного вирішення проблем репродуктивного здоров'я в Державній програмі „Репродуктивне здоров'я нації” на період до 2015 року визначено основні цільові групи, серед яких особлива увага приділяється дітям підліткового віку 15–17 років.

Дати можливість підліткам повністю розвинути свій потенціал здорових особистостей, щоб у майбутньому вони змогли планувати народження дітей і виховувати їх здоровими - завдання всього суспільства. Під репродуктивним потенціалом мається на увазі рівень фізичного та психічного стану, який при досягненні соціальної зрілості визначає якість здоров'я новонародженого [8, с. 33].

Як основні напрями роботи у сфері охорони репродуктивного потенціалу підлітків визнані: покращення просвітницької роботи в навчальних закладах і поза ними, у тому числі з питань сексуального здоров'я; надання комплексу медико-соціальних послуг у спеціальних установах; поширення інформації про репродуктивне та сексуальне здоров'я; сексуальність; посилення ролі сім'ї в охороні репродуктивного здоров'я підлітків за допомогою підвищення інформованості батьків у питаннях репродуктивного здоров'я та статевого дозрівання дітей; збільшення числа досліджень репродуктивного здоров'я підлітків; попередження підліткової вагітності; попередження інфекцій і захворювань, які передаються статевим шляхом.

В світовій практиці організації роботи зі сприяння покращенню репродуктивного та сексуального здоров'я підлітків керуються так званім правилом ППУ – підходом, який ґрунтується на визнанні Прав, Прийнятті сексуальності молоді й Участі молоді [8]. Ідея під-

ходу, заснованого на визнанні прав молоді, з'явилася 1989 року. Правовий підхід – це: стратегія, яка визнає та поважає права молодих людей; переконаність у єдності сексуального й репродуктивного здоров'я; визнання сексуальності як компонента благополуччя людини; інформування молодих людей про наявність і суть їхніх прав, у т.ч. репродуктивних і сексуальних; право молодих людей самостійно контролювати своє сексуальне життя і робити той вибір, який вони вважають для гендерного рівноправ'я; ліквідація всіх форм сексуального насильства; повноцінне сексуальне та статеве виховання молоді.

Пропонований підхід розроблений відповідно до норм міжнародного права, означає захист, визнання прав і реалізацію всіх молодих людей у всіх аспектах їхнього життя, включаючи сексуальні стосунки. Це підхід, який відповідає реальним запитам молодих людей, є шляхом залучення їх в ефективні програми збереження і зміцнення репродуктивного й сексуального здоров'я. Підхід ППУ – керівництво до розробки регіональних програм сприяння покращенню репродуктивного здоров'я та сексуального благополуччя молоді з урахуванням вітчизняного законодавства, суспільної моралі, національних звичаїв і традицій. Упровадження цього підходу в Нідерландах дозволило країні досягти одного з найнижчих у світі рівнів підліткової вагітності, абортів і ІППСІ.

У реалізації заходів покращення здоров'я, у тому числі репродуктивного здоров'я молодого покоління особлива роль належить соціально-педагогічній діяльності. Перед педагогами, спільно з батьками, медичними працівниками, психологами та громадськістю стоїть завдання так організувати роботу, щоб вона була спрямована на підвищення поінформованості, обізнаності, формування в підлітків відповідального ставлення до здоров'я взагалі, репродуктивного та сексуального зокрема.

Сутність формування відповідального ставлення до здоров'я в особистості є процесом отримання достовірної, актуальної інформації для усвідомлення цінності здоров'я й особистої відповідальності за нього; формування системи особистих цінностей, у якій цінності здоров'я належатиме найбільш значуще місце; формування значущих, стійких мотивів, які не тільки безпосередньо спонукають до дій, але і надають сенс виконуваним діяльності; змістових інтересів, які стимулювали б активну діяльність особистості, спрямовану на збереження та розвиток

свого та громадського здоров'я; напрацювання життєвих умінь і навичок, які сприяють досягненню успіху, підтримці та вирощуванню" свого благополуччя. Серед комплексів заходів, спрямованих на формування відповідального ставлення до здоров'я, особлива роль належить просвітницькій діяльності. Сутність такого на-

вчання в тому, щоб отримані знання стали реально діючими мотивами поведінки.

Соціально-педагогічні аспекти формування відповідального ставлення до здоров'я ми представляємо в моделі просвітницької роботи з підлітками щодо збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я (рис. 1).

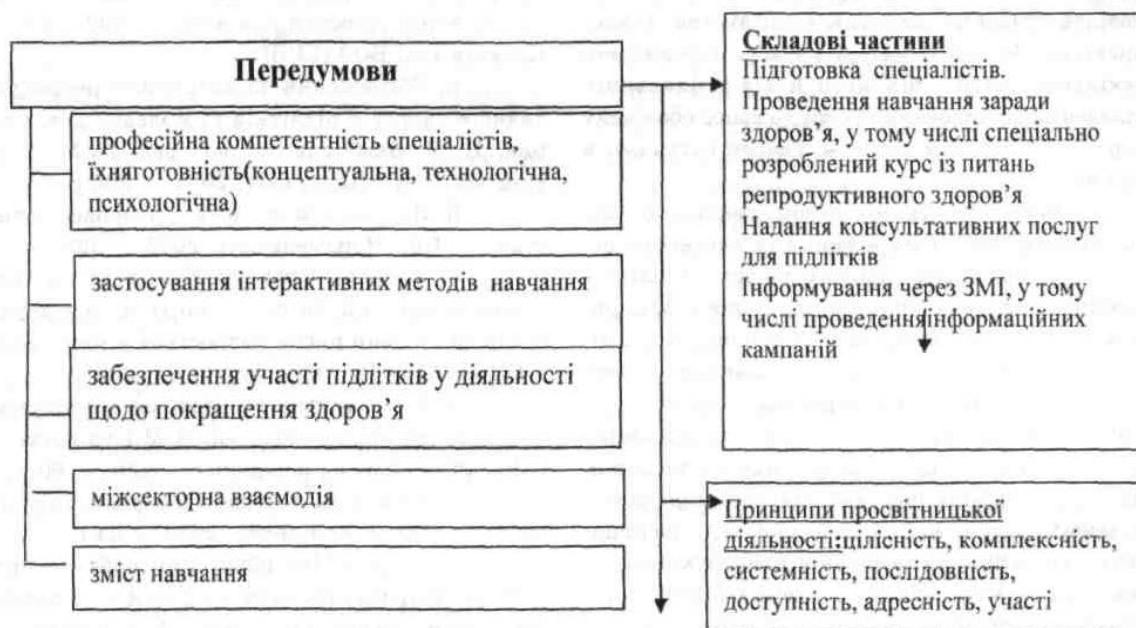

Рис. 1. Модель просвітницької роботи з підлітками щодо збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я

Основною передумовою означеного процесу ми визначаємо готовність (концептуальну, технологічну, психологічну) фахівців до просвітницької діяльності щодо збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я, що реалізується через підготовку та постійне підвищення їхньої професійної компетентності. Концептуальна готовність - це розуміння сутності процесу сприяння здоров'ю, процесу формування відповідального ставлення до здоров'я. Змістова готовність фахівців - орієнтація в питаннях філософії, педагогіки, психології здоров'я, репродуктивного і сексуального здоров'я, володіння теоріями сприяння і навчання здоров'ю. Технологічна готовність це володіння фахівцями інтерактивними методами, технологіями навчання здоров'я.

Міжсекторна взаємодія виявляється в поєднанні зусиль і скоординованій роботі медичних, соціальних працівників, учителів, батьків і лідерів громади для здійснення освітніх програм. Таке поєднання - основа послідовної

та безперервної системи навчання здоров'я. У сім'ї, школі, лікарні, від спеціалістів соціальних служб молода людина отримуватиме інформацію про здоров'я на єдиній концептуальній основі.

Розвиток потенціалу здоров'я підлітків відбувається завдяки залученню їх до діяльності щодо покращення здоров'я, уключення в різні види діяльності та спілкування для пізнання і розвитку.

Однією з основних передумов просвітницької роботи з підлітками виступає також зміст освітньої програми. Зміст навчального матеріалу про здоров'я повинен бути представлений у вигляді взаємозв'язаних компонентів - знань, способів дії, емоційно-ціннісних відносин і досвіду діяльності з підтримки здоров'я. Основна увага повинна приділятися таким питанням, вирішення яких має: формувати відповідальне ставлення до свого тіла, приймати усвідомлені рішення в міжстатевих стосунках; сформулювати правильне сприйняття виявів

людської сексуальності, сприяти правильному осмисленню своїх репродуктивних функцій і обов'язків; навчити безпечної сексуальної поведінки у звичайних й екстремальних (насильство) життєвих ситуаціях, уключаючи профілактику інфекцій, які передаються статевим шляхом, і небажаної вагітності; формувати прагнення мати міцну, дружню сім'ю, яка відповідає сучасним вимогам суспільства: рівноправність батька й матері в сім'ї, народження декількох дітей; свідомого й відповідального ставлення до виховання їх як до свого обов'язку перед суспільством загалом, своїми батьками й дітьми.

Висновки. Таким чином, соціально - педагогічна робота зі збереження та зміцнення репродуктивного і сексуального здоров'я підлітків важлива складова системної діяльності зі сприяння покращенню здоров'я. Комплексність, цілісність, системність цієї діяльності забезпечується: здійсненням за певною моделлю просвітницької роботи з підлітками щодо збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я. До перспективних напрямів наукових розробок належать дослідження й розробка, удосконалення соціально-педагогічного інструментарію реалізації, моніторингу й оцінювання соціально-педагогічної діяльності зі сприяння покращенню репродуктивного й сексуального здоров'я підлітків.

ЛІТЕРАТУРА

1. ВИЧ – инфекция, сексуальное и репродуктивное здоровье молодежи / под. ред. Л.П.Симбирцевой. – СПб.: Островитянин, 2010. – 344 с.
2. Гурлева Т.С. Відхилення у статевій поведінці підлітків: їх особливості та причини / Т.С. Гурлева // Вихователю про психологію та педагогіку сексуального розвитку дитини: наук.-метод. зб. / за ред. Т.В. Говорун. – К.: Інститут змісту і методів навчання, 1996. – С.35-51.

3. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций: утверждена резолюцией 55/2 Генеральной от 8 сентября 2000 года// Режим доступа : <http://www.un.org/russian/document/declarat/sammidecl.htm>

4. Здоровье –21. Основы политики достижения здоровья для всех в Европейском регионе ВОЗ: Введение // Европейская серия по достижению здоровья для всех. – 1998. № 5. – Копенгаген.: ВОЗ (ЕРВ).

5. Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я підлітків та молоді / авт.-упоряд. Н. В. Зимівець; за заг. ред. Г. М. Лактіонової. – К.: Наук, світ, 2004. – 205 с.

6. Здоровая молодежь – здоровое общество. – СПб.: Нордмедиздат. 2005. – 368 с.

7. Здоровый выбор: Комплект из трех учебных пособий по профилактике поведения высокой степени риска подростков и молодежи. – СПб.: РОО «Взгляд в будущее», 2005.

8. Репродуктивное здоровье и сексуальность подростков / под ред. А.М.Куликова. – СПб.: РОО «Взгляд в будущее», 2006. – 90 с.

9. Стратегія в області репродуктивного здоров'я. ВООЗ. – Женева, 2004. – 34 с.

10. Санкт-Петербургский сайт по проблемам репродуктивного здоровья и полового воспитания подростков – www.teen-info.ru

11. РОО «Взгляд в будущее», Санкт-Петербург (профилактика рискованного поведения подростков) – www.echo-network.org

12. Новосибирская городская общественная организация «Гуманитарный проект» – www.human.org.ru

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Зимівець Наталія Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки і корекційної освіти Інституту психології та соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка.